

Porabje

TEDNIK SLOVENCEV NA MADŽARSKEM

Monošter, 28. maja 2020 - Leto XXX, št. 22

stran 2

Brezi fčel nega življenja

Mnenje Komisije za narodnosti...
stran 3

Po dolgih pripravah v Parlamentu sprememba narodnostnega zakona
stran 45

Tak je vejn dano bilau
stran 8

BREZI FČEL NEGA ŽIVLENJA

20. majuš je svetovni den fčel. Ka naj bi fčele mele svoj den, je za tau dala pobudo (kezdeménýezte) Slovenija leta 2014. Za den te flajsne male živalce je vöodebrala 20. majuš, gda se je 1734. leta naraudo pionir čebelarstva Anton Janša. Združeni narodi (ENSZ) so

O tom, ka bi zdaj že mogo na Slovenski vzorčni kmetiji stati čebelnjak iz Slovenije, je gučala predsednica Slovenske zveze *Andrea Kovács*, dapa zavolo koronavirusa so ešče meje zaprejte, zatok so ga nej mogli prejkripipelati. Kak je pravla, vüpa, ka de se tau zgo-

dosta navčo o fčelaj pri svojom dejdeki, steri je biu eden od vekši čebelarov na Gorenjom Seniki. *Andrea Kovács* se je zavalila *Karčini Šohari*, steri je té den pripele en svoj roj na Senik, za steroga je pripravo panj iz glažojne, v sterom smo obiskovalci leko poglednili, kak živi pa dela fčelina držina. Tau je tó pokazo, kak se centrifugira pa precedi med, ka na konci ostane lejpi žunti, čisti pa sladki.

Sladke produkte flajnsni fčel smo si leko poglednili na razstavi, steri je pripravo generalni konzulat. Na stoli so bili medi (cvetlični, akacijev, lipov, kostanjev itd.) cvetni praj, propolis, medica ali medena palinka. Medenjake so nej samo mlajši koštavali, liki starejšim so tó dobro spadnili. Kak smo izvedeli od generalne kon-

Čebelar Karči Šohar prpovejda o fčelaj

20. decembra 2017. leta razglasili za svetovni den fčel 20. majuš. Vsi vejmo, ka so fčele trno pomembne nej samo zatok, ka od nji dobimo sladek pa zdrav med, liki zatok tó, ka brezi nji nega živlenja. Albert Einstein je prej gnauk pravo, če fčele taminéjo, štiri lejta potistim več žitka tó nede na svejti. Vej pa one oprášijo skorok trifrtale rastlin, ka rodijo sad, steroga pozej živina ali mi lidgé.

23. majuša sta Zveza Slovencev na Madžarskem pa Generalni konzulat RS v Monoštri zvala vse tiste na Slovensko vzorčno kmetijo na Gorenjom Seniki, steri so steli več zvedeti o fčelaj pa o slovenskom čebelarstvu. Tiste, steri so prišli, je najprva pozdravila generalna konzulka *Metka Lajnsček*, stera je tapravla, ka svetovni den fčel svetijo na vsej slovenski veleposlaništvej pa konzulataj po svejti, ka je tau dobra prilika nej samo za promocijo fčel pa čebelarstva, liki za promocijo Slovenije tó, stera je po istini zeleni rosag, gde je doma dosta fčel. Fčele so trno pomembne v slovenskom paverstvu, dosta gazdij ma fčele tó. Roji se držijo v panjaj, na panjske končnice (kaptárvég) so pa malali pa pofarbali razne kejpje, motive, zatok so gratale del slovenske kulturne erbije.

Mlajši so malali pa kelili fčelice

Alma s svojo fčelico

zulke, pri tom so njim pomagali Čebelarska zveza Slovenije (promocijski material) pa pomurski čebelarji.

Mlajše so čakali v delavnici, gde so si leko napravili fčele iz papira pa so je leko pofarbali ali so nji nakelili na tjauko (kuhalnico). Dapa njim se je vejndrik najbolje tó tau vidlo, gda so z malov žličkov leko med koštavali.

Vsem nam je pa pasalo biti malo vküper, se pogučavati, se srečati, vej pa v dugi kednaj, gda smo bili zaprejeti v svoje iže, stanovanja, je nam vejndrik tau najbolje falilo.

(Kejp na 1. strani: Priložnostna razstava, stero je pripravo generalni konzulat.)

Marijana Sukič

Kejpi: K. Holec

Pod Srebrnim brejgom ...

... se je vsefele vöminilo. Na slovenskom kraji so krčme začnole na puno delati. Kaj drugo pa nej ranč tak, kak tau s krčmami gé. Šaule nin samo 10 ali 15 % so se nazaj napunile, mlašeči vrteci nin 50 %, srejdne pa viske šaule eške naprej skur vcejlak prazne ostanejo. Kak povejdano, najbolje naprej valaun je tau, ka krčme s puno paro leko delajo. Drugo, ka Slovencom veliko veseldje dela, pa je pacin. Kak se čüje, eške bar dva tedna za eden liter samo en evro de trbelo plačati. Tak si zdaj lidge na velke v vsefele posaudaj té trno fal pacin domou spravljajo. Nisterni že prejk dvesto literov tadjanoga majo. Špekulanti saj bi ga že dosta doj küjpili, ka do ga tada le odavali, gda znauva dragši bau.

V vsejm tom časi, gda prejk granice ne ojdimo, kak bi škeli, sta se oba kraja Srebrnoga brejga dun srečala. Nej se ranč skrak Verice ali Gorenjoga Sinika takše zgodilo. Depa dun se je na prehodi Hodoš-Bajánsenye, na sterom so Porabski Slovenci (Zveza Slovencev na Madžarskem pa Slovenska državna samouprava) maske Slovencom v Prekmurji prejk dali. Tak aj lidam skrak granice pomagajo. Trno lipou od nji! Depa ge bi bole rad biu, če bi kcuj tejm maskam eške kakšo prvico tó dali. Takšo, s sterov bi leko prejk granice v Porabje ojdli. Sto vej, ka vse de se godilo, gda se znouva pajdaši, kolegari pa vsi takši vküper najdemo?

Ostanimo eške malo pri humanitarni akcijaj. Vse več pa vse bole de se jih zgodilo. Gvüšno, ka so pri takšni akcijaj najbolje naprej športniki, tisti trno dobri pa najboukši. Tak se že humanitarni tenis turnir legendarne Mime Jaušovec napovedavle. Na njem do najboukši slovenski teniški igralci pa igralke labdico prejk mreže mlatili. Pejnezi do za mlade slovenske teniške talente šli.

Zdaj pa tada pri pejnzej ostanimo. Statistika je vödala, ka je mejla vödati. Na slovenskom kraji našoga brejga so v cejløj Uniji cejne v časi korone najbolje spadnole. Slovenci za 1,2 % bole falo küpüvajo. Na drugom kraji brejga pa se je nika vcejlak drugoga zgodilo. Na Madžarskom je življenje za 2,5 % drakše gratalo. Tak je tau, nesternim je korona hasnila, nestrenim pa nej.

Kakoli, turizem se je vseposjedi v Evropi vcejlak doj stavo. Vsi se spitavajo, kak ga na nauvo gor postaviti, kak té cejli kvar, ka je grato, nikak vrejd vzeti. Gvüšno, ka čalejske palice niške nema. Pa je gvüšno tau tó, ka de se vse vküper eške dugo, dugo poznalo. De pa slovenski kormanj turistične bone vöda. Vsikši Slovenec, vsikša Slovenka 200 evronov vrejdnosti dobi, mlajši pa 50 evronov vrejden bon. S tejm do leko v hotelaj na maurdji, v planinaj, v termaj spanje vöplačali. S tej naj bi nikak pomogli, aj turizem dun nazaj živi grata pa ka lidge kaj prislüjžijo. Depa tej boni samo v Sloveniji valajo, samo tau leto pa samo za tiste držine, ka je dobijo. Ne smejo se prejkdati komi drugomi. Tak aj bi se z njimi nej šeftalo. Depa vsigdar se nin kakša lüknja najde, ka de se biznis na črno delo. Nej, ka bi ge takše škeu, samo tau je gé, ka se takši lidge vsigdar najdejo, šverc-komerc je že nekše fejle folklor.

Čüje pa se, ka že gobe rastejo. Tam na oba kraja Srebnoga brejga je vej dosta biti. Pa se pitan; kak bi bilou, če bi zablaudo pa se na Gorenjom Siniki samo tak nagnauk znajšo? Ne vej, ka bi bilau. Srebrni brejg vej, depa neške vöovaditi.

Miki Roš

Pomurski muzej spet odprl svoja vrata

Ob sproščanju ukrepov po epidemiji novega koronavirusa

jem obisku ne pozabijo nadeti zaščitne maske. Oglede muzeja

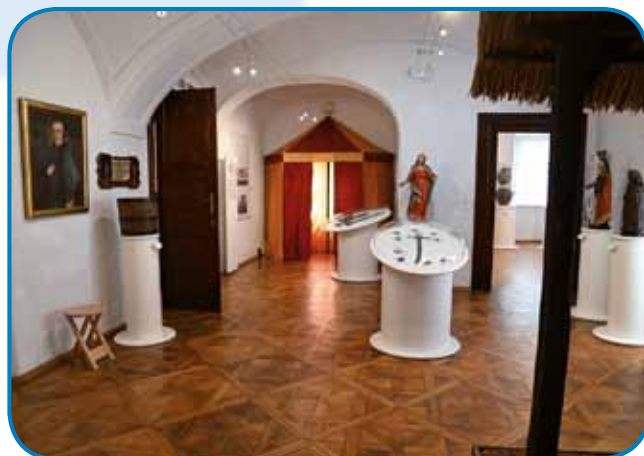
vstopajo samo člani družine ali posamezniki.

Zaradi trenutnih razmer so slovenski muzeji in galerije ob mednarodnem muzejskem dnevu (18. maj) pripravili virtualno knjižico na temo letošnjega praznika z naslovom Muzeji za enakost: raznolikost in inkluzivnost. Pomurski muzej je ob tej priložnosti podrobneje virtualno predstavil tudi muzejsko skupino Rožice, ki ohranja tradicijo izdelovanja cvetja iz krep papirja. Pripravili so tudi spletno delavnico, ki prikazuje, kako izdelati nageljček iz papirja.

Sedanja podoba baročnega salona sega v 18. stoletje, ko so Szapáryji dvorec spremenili v razkošen podeželski dom. Originalni baročni parket, ki je bil nedavno obnovljen, dopolnjuje imenitnost prostora. Sam salon zajema dve nadstropji, poslikava pa povzema elemente klasicistične arhitekture s cvetličnim okrasjem.

sa je slovenska vlada sklenila, da lahko muzeji svoja vrata odprejo v začetku maja. Pomurski muzej Murska Sobota je to storil šele v soboto, 16. maja, in sicer zato, ker v muzeju, ki se nahaja v prostorih soboškega gradu, potekajo prenovitvena dela. »Da bi se z nami čim bolj počutili, vam od 16. maja do nadaljnjega ponujamo brezplačen vstop,« so zapisali v osrednjem pomurskem muzeju in obiskovalce opozorili, da si ob svo-

V Pomurskem muzeju poteka postopna prenova stalne razstave

je mogoč le za manjše skupine, sočasno pa lahko v muzej

se
Fotografiji: Nataša Juhnov

KRIŽPOTJA

V lendavski sinagogi so odprli razstavo likovnih del dveh lendavskih umetnikov, in sicer Suzanne Király-Moss in Sebastijana Česarja z naslovom Križpotja. Zaradi omejitve, ki so posledica pandemije koronavirusa, je Galerija-Muzej Lendava (GML) otvoritev pripravila virtualno, preko socialnega omrežja Facebook in na svoji spletni strani. Razstavo je odprl direktor GML Dubravko Baumgartner, predstavil pa jo je umetnostni zgodovinar Atila Pismanjak, ki je poudaril, da se na skupni razstavi dveh lendavskih avtorjev »pojavi drugačno videnje enakih motivov. Oba sta s svo-

jega zornega kota ovekovečila osebno doživljanje svoje nepo-

Kiraly-Moss pritajeno zakriva motive, ki se skrivajo v njih.

Na levi strani fotografije umetniška dela Suzanne Király-Moss, na desni dela Sebastijana Česarja

sredne okolice – narave. Dekorativni značaj slik Suzanne

Prave vsebine se odkrivajo šele s pozornim opazovanjem

MNENJE KOMISIJE ZA NARODNOSTI O STATUSU KULTURNIH DELAVCEV

Slovenska zagovornica Erika Köleš Kiss je kot zaprošena go- vornica Komisije za narodnosti 19. maja sodelovala v debati o zakonu o spremembi pravnega statusa javnih uslužbencev, za-

Slovenska zagovornica Erika Köleš Kiss med nastopom v parlamentu

poslenih na kulturnem področju (predlog zakona št. T/10098). Ta dan so predstavile svoja stališča o spremembi zakona parlamentarne komisije.

V svojem prispevku je zagovornica med drugim izpostavila, »da je število kulturnih institucij trinajstih avtohtonih narodnostnih manjšin, ki so v ustavi priznane kot državotvorni dejavniki, tako dejstvo, ki se ga ne da prezreti. Same narodnosti s pomočjo kulturne avtonomije in izvajanja raznih nalog na kulturnem področju veliko prispevajo k ohranjanju kulturne dediščine države. Kulturne vrednote, ki jih ustvarijo narodnostne skupnosti, so organski del kulturne dediščine Madžarske. Komisija za narodnosti je tudi v svojem predlogu za modifikacijo narodnostnega zakona predlagala, naj se sodelavci narodnostnih kulturnih institucij zaposlujejo na podlagi zakona o delovnih razmerjih in ne kot javni uslužbenci. Ta sprememba v statusu kulturnih delavcev – po našem – pripomore k dvigu strokovne kvalitete sodelavcev in seveda k uspešnejšemu delu zaposlenih. Verjamemo, da je načrtovano 6-odstotno povišanje plač le začetek kompenzacije dohodkov in da se bodo našli instrumenti za nadaljnji dvig njihovih plač na podlagi kvalitete opravljenega dela.«

F. Sütő

del, od gričev, ki objemajo ceste, do gozdov, živali, ljudi ...» Tudi pri Česarju je vir navdih njegovo neposredno okolje, lendavska oziroma panonska pokrajina. »Za razliko od Suzanninega je njegov stil veliko bolj realističen, njegova dela pa so bolj barvno centrična

in presegajo pojem klasične upodobitve pokrajine. Pokrajina kot motiv je le rekvizit za to, da umetnik upodobi svoja najgloblja čutenja,« je še izpostavil Pismanjak.

se
Fotografija: Nataša Juhnov
(Vestnik)

PREKMURJE

Bike center

Preminauči pondejlek so mlajši, tisti, steri odijo v prve tri razrede osnovne šole, po dveh mesecih pa leko prišli v šaulo, té keden pa ške tisti, steri odijo v zadnji, deveti razred. Brodim, ka so bili trno veseli, ka so po tak dugom cajti pa vidli svoje sošolce in lerance pa škonike. V vrtce, steri so tudi gorodprli svoje dveri, pa je prišlo polonje mlajšov, v Pomurji celau ške malo menje, vej pa se stariške ške furt bogijo, ka se mlajši ne bi okužili z nauvim koronavirusom. Tudi ovak de žitek pomalek na stare poti. V Moravski Toplicaj je njihov Turistično-informativni center (TIC) na noge postavlo Bike center, steri de začno delati brž, kak de se tau zavolo koronavirusa dopistilo. Center je v zidini, nejdaleč vkraj od Term 3000, gé je pred cajtom že biu center, steri se je spravlo z vödavanjom piciklinov. Po rečaj Sonje Bily, direktorice TIC Moravske Toplice, je bilou iz dneva v den več takših, steri so si steli sposauditi piciklin, zatau so se ob pomauči domanje občine odlaučili, ka pá gorodprejo Bike center. Gostje do si leko sposaudili dvanajst električnih piciklinov, pa ške 35 drügh, tudi takše za deco. Pauleg toga do oda-vali ške turistično in kolesarsko literaturo pa spominke za turiste. Obiskovalcom do tudi ponüjali, v sodelovanji s firmo Ride Goričko, vodene izlete s piciklini. Kolesarski turisti do leko zberali med par kilometrov dugimi progami in najdukšo, 52-kilomejtrsko. Vsevküper jih je enajst. Majo zanimiva imena, na primer Neman časa pa nej vole, K štrkon na obisk, K Plečnikovoj golobici in tudi Idemo na Vogrsko. Vse poti so nakejpane na kolesarski karti Raj za kolesarje, tak ka se leko, če ške, vsakši sam s piciklinom od-pela naokauli.

Silva Eöry

Po dolgih pripravah v Parlamentu

Prvi narodnostni zakon po političnih spremembah je madžarski Parlament sprejel leta 1993. Le-ta je med drugim uveljavil možnost ustanovitve lokalnih in državnih narodnostnih samouprav, zaradi njegovih pomanjkljivosti pa se je po letu 2010 porodila politična želja po ponovni kodifikaciji narodnostne zakonodaje. Prenovljeni Zakon o pravicah narodnosti je bil sprejet leta 2011, bil pa je do danes večkrat modificiran. Po volitvah v letu 2014 so postali gonilna sila teh sprememb člani parlamentarnega Odbora za narodnosti na Madžarskem.

Podpredsednica tega odbora (ki ga sestavljajo narodnostni parlamentarni zagovorniki in nemški narodnostni poslanec) je tudi slovenska zagovornica Erika Köleš Kiss. Nedavno smo se z njo pogovarjali na gornjeseniškem sedežu Državne slovenske samouprave, kjer nam je pojasnila spremembe v narodnostnem zakonu, ki jih je odbor pred kratkim predložil Parlamentu.

»7. maja je potekala seja, na kateri se je pričela splošna razprava o našem predlogu zakona. Trajala je več kot štiri ure,« je začela pripovedovati slovenska zagovornica, ki je izrazila veselje nad tem, da so podpora predlogu izrekle tako vladne kakor opozicijske stranke. »Vsi govorniki so izpostavili, da so narodnosti, našteje v temeljnem zakonu (ustavi), od nekdaj sestavni del Madžarske in s svojo kulturo bogatijo državo.«

Madžarski Parlament bo kodifikacijo narodnostnega zakona sprejel predvidoma v zadnjih dneh maja. »V odboru smo imeli posebno ekipo, ki je skoraj leto dni pripravljala končno obliko našega predloga zakona. Le-ta je bila sprejemljiva za vse pristojne resorje in tudi vlada je na svoji seji pregledala, ali vsebuje nesprijemljive točke. Tako smo prišli do predložitve Parlamentu,« se je spominjala Erika Köleš Kiss, ki je naštel, da določa zakon med drugim razlike med pristojnostmi narodnostnega poslanca in

zagovornika, konkretne naloge narodnostnih samouprav in status narodnostnih institucij. »Vse šole, na katerih se pouka narodnostnega jezika udeležuje

manjše razrede, da bi omogočili delovanje nekaterih šol, je to zdaj predvideno tudi v zakonu. Če slučajno ni osmih otrok, se lahko šola ali uprav-

po mesecu dni predlagali, naj to minimalno število znižajo na 25. To je bilo sprejeto, vendar le za pet let. To obdobje je poteklo lani, zato smo sedaj to določili vključili v svoj predlog, da ne bi bilo več časovne omejitve,« je poudarila Erika Köleš Kiss in dodala, da je olajšava pomembna predvsem za maloštevilčne, toda kljub temu aktivne narodnostne skupnosti, kakršna deluje tudi v porabskih Andovcih.

Določeni pogoji za formiranje narodnostnih samouprav pa so postali strožji. »Kjer do sedaj ni bilo lokalnih narodnostnih samouprav, jih lahko ustanovijo le s soglasjem pristojne državne narodnostne samouprave. Ob tem pa bo tudi Madžarska akademija znanosti raziskala, ali je dana narodnost v določenem naselju tradicionalno prisotna oziroma ali deluje tam kakšno kulturno društvo ali sklad dane narodnosti,« je o preprečevanju t. i. »etnobilizma« povedala slovenska zagovornica, ki meni, da je edini pravi namen ustanavljanja »lažnih« narodnostnih samouprav črpanje državne finančne podpore. »Tako ostane manj sredstev za druge narodnostne samouprave, delajo nam torej škodo,« je opozorila sogovornica, ki pa kljub povedanemu vztraja, da bi bilo smiselno na Madžarskem ob desetih delujočih ustanoviti še nove lokalne slovenske samouprave. »Vas Csörötnek je bila nekoč z nazivom Črejpnek del zgodovinske Slovenske krajine, le da se je pomadžarila. Smo pa tam našteji več kot 25 pripadnikov slovenske narodnosti, ki so pripravljeni sodelovati,« je svojo pobudo naznanila Erika Köleš Kiss, ki pa ne izključuje ustanovitve lokalne slovenske samouprave niti v Györu ali Sopronu, kamor so Porabski Slovenci odhajali s trebuhom za kruhom. »Mislim, da bi upravičenost potrdila tudi Madžarska akademija znanosti in niti Državna slovenska samouprava ne bi imela nič proti,« je izrazila prepričanje.

Vse to bo seveda odvisno od tega,

Pred pogovorom za naš časopis je Erika Köleš Kiss v svoji pisarni na sedežu DSS po telefonu usklajevala s pristojnimi za odprtje porabskih mejnih prehodov

25 odstotkov učencev, spadajo med narodnostne institucije. To morajo zapisati seveda tudi v svojem statutu,« je pojasnila zagovornica in dodala, da je ta status težje določiti, če z neko vzgojno-izobraževalno ustanovo

ljalec odločita, da kljub temu nadaljujeta narodnostno izobraževanje. Tudi če gre samo za enega učenca ali dva,« je podčrtala zagovornica.

Od leta 2012 je v upravljanje lokalnih ali državnih narodnostnih samouprav prešlo več kot 90 vzgojno-izobraževalnih ustanov, mnogo stavb pa je ostalo v lasti lokalnih samouprav ali države, je opozorila Erika Köleš Kiss. »Če je upravljalec narodnostna samouprava, postane po tokratni spremembi zakona tudi lastnica same zgradbe,« je podčrtala sogovornica in dodala, da Državna slovenska samouprava tudi do sedaj ni imela mačehovskega odnosa do šolskih poslopij.

Predlagana sprememba zakona se posveča tudi pogojem za ustanovitev lokalnih narodnostnih samouprav. V času volitev leta 2014 je v Andovcih živelo 26 pripadnikov slovenske narodnosti, in sicer na podlagi ljudskega štetja v letu 2011. Veljavni zakon o narodnostnih pravicah pa je kot minimalno število za ustanovitev lokalne narodnostne samouprave predpisoval 30 pripadnikov. »Ko so nas, zagovornike leta 2014 izvolili v Parlament, smo že

Leta 2014 in 2019 je za izvolitev lokalne narodnostne samouprave v Andovcih zadostovalo tudi samo 26 slovenskih pripadnikov - slovenska zagovornica si želi, da bi se nas leta 2021 za Slovence izrekle več kot pred 10. leti

ne upravlja neka narodostna samouprava, temveč recimo neka cerkev ali sklad.

Zakon ureja tudi minimalno število učencev v posameznih narodnostnih razredih, je poudarila Erika Köleš Kiss. »Do sedaj je bilo najmanjše predpisano število 8. Čeprav so tudi do sedaj izjemoma dovoljevali

sprememba narodnostnega zakona

ŽELEZNA ŽUPANIJA

Odprl se je Jeli arboretum

koliko prebivalcev Madžarske se bo leta 2021 na ljudskem štetju izreklo za pripadnika slovenske narodnosti. »Moja želja je, da bo Slovencev tudi v statistiki toliko kot nas je v resnici, torej več kot leta 2011,« je podčrtala slovenska zagovornica. »Že na svojih forumih v začetku leta sem opozarjala prebivalstvo in narodnostne organizacije, da moramo skupaj delati na tem, naj se ljudje priznajo za pripadnike slovenske skupnosti.« Kot pomembno spremembo pri cenзуsu je Erika Koleč Kiss navedla, da bodo prihodnje leto avtohtone narodnostne skupnosti na vprašalnikih našete ločeno od nezgodovinskih manjšin. »Moramo ljudi opozoriti na to vprašanje, saj je za ohranitev naše slovenske identitete, jezika in kulture zelo pomembno, da tisti, ki nam ponujajo podporo - denimo za kulturno avtonomijo -, vidijo, da nas je kar nekaj,« je podčrtala parlamentarna zastopnica in še izrazila prepričanje, da ni vse v številčnosti.

Pandemija koronavirusa je korenito spremenila tudi življenje slovenske skupnosti na Madžarskem. Napovedi prihajajoče globoke gospodarske krize so pod vprašaj postavile marsikateri proračunski izdelek, tako so se narodnostni voditelji zbal tudi za Razvojni program Slovenskega Porabja. »Vsi resorji so mi na vprašanja odgovarjali, da ne morejo načrtovati, kajti trenutno se pripravlja rebalans proračuna za tekoče leto. Nismo vedeli nič o narodnostnih podporah, kaj šele o gospodarskem programu,« je povedala Erika Koleč Kiss, nato pa z olajšanjem pripomnila, da je dobil razvojni program »zeleno luč«. »Vlada Madžarske podpira vse programe, ki razvijajo gospodarstvo, ki dajejo delo ljudem na Madžarskem. In naš program je prav tak, zato se bo izvedel. Smo pa izgubili pol leta, kajti razpisi niso bili objavljeni,« je o težavah spregovorila zagovornica, dodala pa je, da je bila ekipa, ki sodeluje z madžarskim Ministrstvom za finance - poleg nje sta v njej še predsednik in

podpredsednik DSS - zadolžena za razporeditev sredstev, namenjenih za letošnje leto.

»Dogovorili smo se, da bomo prošnje različnih organizacij

sko parlamentarno zagovornico je bil mejni prehod Verica-Čepinci še zaprt. Od uvedbe omejitvenih ukrepov na sredini marca je moralo miniti kar nekaj časa do

V središču Gornjega Senika stoji zgradba DOŠ Jožefa Košiča - po osmih letih upravljanja bo na Državno slovensko samoupravo prešlo tudi lastništvo šolskih poslopij

podprli v višini 160 milijonov forintov, za ostalih 60 milijonov forintov pa bodo objavljeni razpisi za podjetnike in

začasnega ponovnega odprtja, se je spominjala sogovornica. »Spet je nastal položaj, ko smo bili Porabski Slovenci ločeni

Začetek šolskega leta na DOŠ Števanovci - formiranje razredov z manj kot 8 učenci bo odslej tudi zakonsko omogočeno

kmetovalce,« je pojasnila Erika Koleč Kiss. Med konkretnimi načrti je naštel odkup zemljišča pri Malem Triglavu v Andovcih, pomoč lokalni samoupravi v Sakalovcih pri odkupu »porabske hiše«, še vedno pa je na dnevnem redu odkup mlinškega poslopja na Gornjem Seniku. Sredstva bodo namenjena tudi obnovitvam: polepšala naj bi se kulturna domova v Slovenski vesi in v Števanovcih, prenovili pa naj bi streho občinskega urada na Dolnjem Seniku, ki daje prostore tudi kulturnemu domu oziroma slovenski in nemški narodnostni samoupravi.

V času našega pogovora s sloven-

od svoje matične domovine, kar je budilo grenke spomine. S slovensko generalno konzulko sva si zato začeli prizadevati za odprtje, čez čas sta se nama pridružila še veleposlanika obeh sosednjih držav. Končno smo bili uslišani in sta se oba ministra za zunanje zadeve na videokonferenci dogovorila za odprtje mejnega prehoda pri Verici-Čepincih,« je potek dogodkov orisala Erika Koleč Kiss, ki je zaradi boljše infrastrukture od obeh porabskih mejnih prehodov predlagala prav tega. »To je bilo pomembno zaradi čezmejnih družinskih vezi in začetka pomla-

danskih del. Imamo pa tudi pedagoške asistentke na drugi strani, duhovnike, ki v Porabju redno opravljajo cerkvene obrede, naš časopis tiskajo v Murski Soboti,« je razloge naštevila zagovornica, ki pa je izrazila negotovanje ob ponovnem zaprtju prehoda čez teden dni. »Rekli so, da je bilo vsega skupaj 15 prestopov meje, potrošili pa so več kot 300 delovnih ur mejnih policistov. Kljub temu smo znova napregli vse moči, toda zaman,« je dejstvo obžalovala sogovornica v vedenju, da so na južnem odseku slovensko-madžarske meje odprti celo štirje prehodi. Zaman je predlagala tudi, da bi bila meja pri Verici-Čepincih prehodna le dvakrat nekaj ur na dan, kar naj bi omogočila drugačna razporeditev osebja na mejnih prehodih. Kljub neuspehom pa upa, da bodo kmalu odprte vse prestopne točke.

Slovensko zagovornico smo povprašali še o dejavnostih Evropskega združenja za teritorialno sodelovanje MURABA, pri katerem opravlja funkcijo predsednice nadzorne komisije. »Združenje pomaga lokalnim samoupravam - med njimi dolnjeseniški - pri prijavljanju na različne razpise. Ob tem pa ima tudi lastne projekte, denimo za razvoj turizma na obmejnem območju ali za nudenje zdravstvene pomoči starejšim osebam. Načrtuje pa še skupni program, ki bo temeljil na spominu na usode mučnikov na tem območju,« je naštel Erika Koleč Kiss, ki pa je opozorila, da nudi finančno podporo delovanju MURABA EZTS-ja le madžarsko Ministrstvo za zunanje zadeve. »Dobro bi bilo, če bi združenju namenila več pozornosti tudi Slovenija,« je zaključila parlamentarna zagovornica.

Ob koncu našega pogovora se je Erika Koleč Kiss še zadnjič dotaknila tokrat obravnavane spremembe zakona: »Več govornikov je v splošni razpravi izrazilo mnenje, da kaže, da ima Madžarska trenutno najboljši zakon o pravicah narodnosti.«

-dm-

V slejdnjoi minuti, depa še pricajtoma so se odprla vrata arboretuma v Jeli. Zavolo pandemije so dotejga mau, kak vse drügo, arboretum tü zaprejšo meli. Kak lüstvo tak delavci arboretuma so se že od tauga bojali, ka se letos spoj nede moglo pogledniti, kak lopau do cveli rododendroni. Zato ka rododendroni od sredine aprila do konca majuša cvetejo, obiskovalci najbola vsigdar zavolo nji pridejo.

V arboretumi zdaj že kauili tri-stau fele rododendronov majo, steri od Kaukaza cejlak do Japonskoga rastejo. Depa zvün tauga zdaj že dosta vse zanimivoga majo, zato ka skur vsakšo leto se nika napravi ali obnovi. Na 40 hektaraj vsefele gaušče majo posajeno, ka se po svejši najdejo. Obnovili so spominsko hišo ustanovitelja Ambrozija, naredla se je 800 mejterov duga učna paut pa lani so prejkдали »paut med krošnjami«. Ta paut deset mejterov visiko pa stau-tresti mejterov dugo med krošnjami drejv pela, gde se leko spoznavamo s ftiči pa vsemi drügimi stvarmi, steri med krošnjami živejo. Če bi še tau nej dojšlo, majo še eden razgledni stolp, odkec se cejli arboretum vidi. Zdaj je še tak, ka skupine ne morejo priditi, samo družine ali v pari. Pri blagajni samo v zaščitni maski se leko vstopnice küpijo, depa še pred tejm si vsikši mora še roke zaprati. Po-tejm v arboretumi več nej trbej maske nücati, tam se že leko šeta brezi nji tö.

Karči Holec

OD SLOVENIJE...

Do 1. junija postopno opuščanje nadzora na slovensko-madžarski meji

Slovenija in Madžarska naj bi do 1. junija postopno začeli opuščati nadzor na meji. Prvi je novico o tem po telefonskem pogovoru s slovenskim ministrom za gospodarstvo Zdravkom Počivalškom na svojem Facebooku profilu sporočil madžarski minister za zunanje zadeve in trgovino Péter Szijjártó. Počivalšek je potrdil, da je cilj ponovno odprtje meja s sosedi ob ustreznih epidemiološki sliki v začetku junija. Kot je še zapisal Szijjártó, ponoven zagon gospodarstva pomeni obnovo mednarodnega sodelovanja, kar vključuje rahljanje omejitev na meji. Pri tem se ne sme ogroziti zdravja ljudi, je poudaril v zapisu, ki ga je povzela tudi madžarska tiskovna agencija MTI. Ministra sta se po njegovih besedah še strinjala, da sta obe državi uspešno zajezili epidemijo. Madžarski minister za zunanje zadeve in trgovino je še izpostavil, da trgovinska menjava med državama letno presega 2,5 milijarde evrov, med skupnostma na obeh straneh meje pa obstajajo tesne vezi. Minister Počivalšek je po pogovorih tvitnil, da je odpiranje meja s sosednjimi državami v interesu Slovenije, v pogovoru s pristojnimi ministroma Madžarske in Avstrije pa je tudi predlagal pospešitev postopkov za ponovno odprtje meja. Ob tem je poudaril, da je potrebno poskrbeti za protokole prehajanja meja in storiti vse, »da s tem ne bomo ogrozili našega zdravja«.

Vrtci in šole ponovno odprti

18. maja so se v šolske klopi vrnili učenci prvih treh razredov osnovne šole. Pouk se je začel za 64.497 učencev prve triade, kar je 34,4 odstotka vseh šolajočih. Vrata so odprli tudi vrtci, kamor se je vrnila približno polovica otrok. V šolske klopi so ponovno sedli tudi dijaki zaključnih letnikov srednjih šol, ki jih čaka matura.

Življenje je potrpljenje (1)

Gda si nemaš kam dojdjasti glavau

V Porabji je malo taši lidij, stere skur vsakša vözraščena dūša tak dobro pozna, ji tak na velko pošťoja, ceni pa gora gleda na nji, kak so v Ritkarovci možak Miška Ropoš, po domanjom Vajnin Miška. Oni so nam živa pelda za tau, kak se trbej ponašati lepau z lidami, pošťuvati eden drugoga. Oni so vejndar v svojom življenji eške nikoga nej zbantūvali, so skaus na tejm, aj vsakšomi vse dobro leko včiniyo. Gdakoli z veseldjom pripovejdajo medijam tū, radi so, če je gora ziščėjo tak domanji kak iz Slovenije. Njiva življenjska paut, njivo znanje, lūbezen do slovenske materne rejči pa do svojoga rojstnoga kraja je oprejta knjiga za nas. Človek bi si brodo, ka so se možak Miška gvūšno v tašnoj držini gora ranili, gde

Njivi največji hobi; oni so mojster kejpjanja

Miška Ropoš med regruti na Gorejnjom Seniki 1952. leta (v drugom redej s prave strani drugi)

so je stariške na vse tau navčili. Gda sam se pogučavala z njimi, kak so preživeli drugo bojno kak kaulek deset lejt star pojbič, té sam zvejdla od njij, ka so oni stariše rano zdjibéjli pa zatoga volo so se tepli po vesi.

»Moja mati je mrla, gda sam leto star biu, moj oče pá 1941. leta za žetvo, samo mačija je béjla. Djesti nej bilau doma, kravo so tō taodali, eške mlejka nej bilau. Dja sam pa tak po vesi taušo, k tomi sausedi, k tistomi, gdé so mi kaj dáli. Nišo žlato so vseposedik držali od moje materé ali očó. Bajzek Kalman, on je biu župan,

bole božno šlau, ka so lesene črejvle redli. Depa gda so Rusi prišli, potistim že bola bilau, ka so pokradnili, tū pa taum pa so s Štajerskoga (Avstrija) pripelali, ka so tam domanji tō odišli z domi. Pri Törkini sam tō biu, potistim so me pa v drugo mesto djali, Pitjašni so njim gučali. Tiste dekle pri Törkini so trno poštene bilé, ka so me spucale, so mi zašile gvant, pa sam se leko mujo. Več tašni mlajšov je bilau v vesi, depa steri so meli vekšo žlato, so je bole včili, so leko meli svojo postelo. Tau je pri meni nej bilau, ka nin nej bilau mesta. No, té so župan

bili očé Labritz Belana, oni so pravli, ka tau tak nej v redi pa so me ta dali na farov, ka tām aj pomagam kaj. Biu je eden kočiš, samo ka je tisti tō mogo odidti k sodakom pa té nej bilau nikoga nej. Ge sam polago konje, mabiti dostakrat sam nej polago, kak so že mlajši. Župan so me zatok dali té na farov, ka tam pauleg baudejo pa bole do opomijnali. Pri nji sam tō večkrat daubo djesti.

V šaulo sam nika odo, samo sam nej znau nika nej, ka gda sam odo, gda sam nej odo pa sam viždje (izpite) nej mogo spuniti. Nej sam rad odo v šaulo, ka sam en den ūšo,

te pa nej, ka trbelo krave pasti. Té sam pa več nej sto odti. Gda je bojna minaula, té prej nikam trbej titi za delom, ka

bila. Te so naja tam gor vzeli, gde so štang ali elektriško vlekli, ka trbelo fausline nositi. Mūva sva se podala, on na-prej, dja na ozar pa sva nosila. Cejlo zimau do sprtolejtī sva bila, samo trno žmetno delo je bilau. Zatok sva té šla na marof, ka taum kūjnja djestē pa nama tam baugše bau. Marof Geléd je biu pauleg Cell-dömölka. No tam sva té bila cejlo leto. Depa prišla je zima, pá ne vejim, kama bi ūšo. Te so mi pravli, če tū ostanēš, boš leko v štali delo pri kravaj. Polago sam rad, depa tau nej fajn bilau, ka dojtī tō trbelo z rokauv. O, depa dja sam korazno delo. Ka so z domanje vesi bili, so nej steli v nedelo tam ostati, po nedelaj pa delaven dēn so tō spolagali pa so domau odišli. Zdaj té dosta mlejka bilau taum v kantlaj. Eške velka prilika nej bila po bojni za odavati, vse žalostno bilau. Ge sam té iz mlejka živo. Vleti so z Gorenjoga Senika bilé kūjarce, ka so kūjale, je dobro

S svojimi vnukicami pred ižov, stero sta si z velkim trüdom ustvaurila s svojo drago ženauv Anov

v Monoštri nika nej bilau za tašne mlajše. Miška Voura, on je biu moj dober padaš, prej aj deva v Ajko. Tam sva se glasila v fabriko, gde so aluminium redli. Dja ka, tam so nas poslali k doktorji, on nam pa vōpostavo papir, ka sva slabiva za tau delo. Ka va pa té zdaj delala? Nemava pénez, nemava djēsti. Na srečo je njegvi brat tam biu v banji, v rudniki, gdé so kuln kopali pa tisti naja tarāno, dokeč sva nej delo do-

bilau. Té sam njim mlejko noso, pa so nam pogače tō pekle. No, té sam zimo vōspravo, té sam pa mogo rutjivati. Kak so spunili svojo sodačijo, kak so prišli do ženitve, va drugo paut tadale pripovedjala. Žal, iz tej svoji mladi lejt niše kejpē nejmajō. Baug moj, kak bi pa leko meli, če so eške svoje postelē nej méli.

Klara Fodor

Kejpi: iz arhiva možaka Miškana Ropoša

LEVENDULA GOSPODA JÁNOŠA KÜHARA

Rejsan je dobro, ka znamo, kak je inda svejta bilou. Tak sam prešto v majskoj številki Porabja. »Ja, gospa Sedarova, prav mate!« sam si pravo. Pa dale šten. Vili Zrim, prej – »Kak sam spoznavo Porabje«. V pameti so se tudi meni začali obračati lejpi kejpi pa spomini, ništerni so stari skoro petdeset lejt! Od mladoga pa do novih časov. Kak je zdaj fajn, ka je bar tak, kak je ... Preprosto ideš prejk granice, povejmo, v Martinji – samo se malo pomalej pelaš najprvle mimo slovenskoga grba, te pa vogrskoga, nišče te ne stavlja, nišče nika ne pita, nikšoga sodaka, nikoga, cesta je lejpa, asfalterana, na oba kraja te pozdravla po moje najlepši lejs, pun grbanjov ...

No, tou je lani bilou, gda san naslegnje tan odo, te eške nej Corona19 bila. Zaj nej dugo mi je brat Tomaž pravo po telefoni, ka zavolo toga ne more prejk k vam v Varaš na vaje pevskoga zbora Zveze Slovencev na Madžarskem, prej nikoga prek ne pistijo. Pa novine Porabje so nagnouk nej več prišle, zato ka vogrska pošta za tujino nej delala.

Novine Porabje k meni na Češko, gé zdaj živem, duga lejta nosijo falaček moje druge domovine. Sigdar vse do slednje litere prešten. Tak bar čutin – kak svojo drugo domovino. Zakoj pa? Vej san na Goričkon gor raso. Čista pri avstrijskoj granici, da pa vogrska je tudi blüzi bila.

Tak pač je. No, pa kak tou? Zato ka san telkokrat tan po Porabji odo? Ja. Pa sodakon san se navčo praviti, ka iden samo v oštarijo k Cifri pa ka mo za dve, tri vöre gvüšno nazaj. Ovi sodak odzgora, šteri je na mene cejli čas cijlo z brzostrelkov, je zavrto telefon pa nikomi nika gučo, ovi spodjen je gorta pravo »igen«, te meni zamajno, pa komaj te sam se leko dale pelo. Če ne bi že večkrat sprobo vogrsko sodačko stražo, nej samo tisto

včasi za Varašon, bi se bojo. Vej ne ven, zakoj, pač sodacke delajo svojo delo, no ja, kala-

šnikove ali kakše cevi so že meli proti meni namerjene, ovak so mi pa nigdar nika nej napravili tej mladi pojdie. No, istana, se je pa zgoudilo, ka san včasi kakše pou vöre ali pa več tan na kraji mogo čakati, bougvej zakoj. Te san möu čas kouli gledati po njivaj pa prek Rabe na velki križ sé z Avstrije obrnjeni, pa sodake sam tudi prešaco. Viditi mi bilou, kak da bi same najlepše vö zraščene mladeniče s celloga Vogrskoga sé na tou mejo pošilali.

Mene je mati za bojne rodila v Kermedini, tou man pravica napísano, nej pa tou, ka san se naroudo v bolnici, prej ka san nikak nej ščöu na svejt priti, tak ka že za oba, za mater pa za mene nevarno gračüvalo. Od toga Kermedina pa kaj več poven drgouč, če boude prilika, dobro? Nej samo zavolo Kermedina je mene sigdar nika ta prejk meje fejst vleklo. Zato sam leko telko dobri lidí spozno, eške zdaj smo padaške. Zato ka mi je oča prpovidavo, ka tan prejk gučijo kak mi na ton kraji meje, pa ka so za bojne v Prekmurje bili poslani ništerni školniki, doma s Porabja ... Ja, pa zato ka je senički gospod župnik Jánoš Kühar z naše velke rodbine. Ka je naš stric, un sam je tak pravo, prejk dedeka. Naš oča mi je večkrat gordavo, naj gospoda Jánoša iden gda gledat, zato ka takšoga človöka ne najdeš, kak je un, niti s posvejton nej.

Ednoga lejpoga dneva san se pred farofon prestoplo, če

naj iden rajši k Cifri ali pa poklonckan pa poven, ka me oča pošila. Dobro, ka san se segli okoražo. Ena tetica mi je odprla. »Boug daj, rad bi z gospoudon gučo, so doma? Če so, njin povejte, ka ga Küjarov Peter prišo gledat. S Slovenije san.« Nej trbelo nika dale praviti, zato ka kak so me gospod Jánoš čüli, so se že postavili poleg tiste tetice pred mene. »Tak, s Slavskoga si prišo? Kak pa tou, ka si ranč mene gor najšo? Odi dale, samo poj ta dale!«

Komaj me je notr k sebi odpelo, že me je začno spitavati. Strogo (sigurno) je gledö, sköuz mene je vido kak na rön-dgeni, vej ste ga pa poznali.

»No, povej, prekrižati se znaš?« Gvüšno.

»Ka pa Boga kaj molíš? Pa vsakšo nedelo k meši odiš?«

Pripoznan, te san več nej tak gvüšen büu ...

»Dobro, dobro ...« Stoupo je k velkoj škrinji pa nika isko, pravo san si, kak dönok leko tan v toj škrinji kaj najde ... Da pa nej trpelo pou minute. Z ene mape je potegno nikše kockaste papere. Na eni pape-raj je möu cejlo velko rodbino Küjarov doj spisano ... ništerne sam pozno, liki z njegve veje pa, mijslin, nikoga, zato ka smo vsakši na svojon konci živeli. Tak ka san k našomi öči pa materi samo eške nas brate cuj povedo. Te so me gospod vse fele začali spitavati, no, bole spovidavati, vej ste ga pa poznali. Pokazo mi je stare molitvene knige pa pesmarice, dosta toga je möu, kaj natisnjeno, drukivano, zvekšoga pa samo na pisalnön stroji natipkano, pesmi, molitve, predge pa tak dale.

»Ti bi mi nika napravo?« me pito. Lekar me več nede spovidavo, pa sam se okoražo.

»Znate ka napravin,« sam obečo. Dau mi je natipkane papere, pa nej v kuverti.

»Tou tak po autoni ta poskladaj, ka de skrito, pa v Lublano odnesi na šköfijo pa tan

povej, što te pošila, si vüpaš?« Gvüšno, vej san si niti nej mislo, ka bi to kakši grej büu, pač mo neso te papere na tisto mesto, kak mi pravijo gospod. »Pa eto si s sebov vzemi, boš vido, kak boš fajn vonjo, dijšö boš kak levendula, kak sivka,« so mi brž djali eno ampulo (glažek) v žepko od srakice. Brano sam se, ka mi nika nej trbej davati, pa sam ampulo ščöu z žepke vö vzeti pa nazaj dati... tak ka je štupli malo popüsto, levendula pa mi je na srakici lejpi vonjavi flek napravila.

»Tou nika nej, vej tou se doj zapere,« san nikak ščöu svojo nerodnost popraviti.

»Boš vido, tou de ti pomagalo!« so pravli gospod. Doubo sam eške mali križec z rokov na čelo pa en zbugon pa sam šou.

Že se je skoro kmica delala. Pred Cifron je ene par sodakov stalou, kak da bi ranč na špricer šli. Ene dekličine so pa mimo njij mlejko nesle v zbiralnico ta malo naprej. Škilile so ta prejk ceste, vej vsi znate misliti, zakoj. Mladeniči so njin nika gučali, ne ven, ka. Fajn se mi je vidlo, kak so se obojin mlada lica segrevala pa rdeča gračüvala.

Tistoga ipa sam se domov vozo prek Heiligenkreutza v Radgonjo pa v Slovenijo. Vseposedi, na vsakšön kraji meje, so policaji pa cariniki včasi, kak sam okno odpro, opazili flek na srakici pa ka nika fejst diši. Vseposedi so od mene ščeli, naj pokažen, ka man v toj ampuli. Šla je od nousa do nousa, po tiston so pa tak zadovolni bili, ka so v prtljažnik pa pod sice (sedeže) ranč nej več gledali. Pa san vozo s sebov škatlo dobrega vogrskoga vina, rdeči kolač trapišta šajta (sira), cejli rud pick salame pa kukto, slavni aluminijasti ekonom pisker, za našoga öčo. Levendula mi je rejsan pomagala.

Peter Kuhar

... DO MADŽARSKE

Končala se je raziskava o prekuženosti: podatki relevantni

Uradno se je 16. maja končala raziskava o prekuženosti populacije s koronavirusom, ki jo je vodila medicinska fakulteta Univerze Semmelweis, v njej so sodelovale še medicinske fakultete iz Debrecena, Szegeda in Pécsa. Raziskave se je od skoraj 18 tisoč povabljenih udeležilo 10.600 ljudi, kar je zelo dobra udeležba, saj se je testiranja v državnem merilu udeležilo 67,3 odstotka povabljenih. Na določenih območjih (županije Pest, Veszprém in Nógrád) je bila udeležba celo nad 75 odstotki. Na podlagi rezultatov testiranih je domnevno število aktivno okuženih v državi med 243 in 7230, število asimptomatskih, ki sploh ne vedo, da so bili okuženi pa med 22.399 in 92.624. Prekuženost populacije je zelo nizka, le med 2,7 tisočinkami in 1,1 odstotka.

Dokumenti o gradnji železnice 10 let tajni

Parlament je prejšnji teden z dvotretjinsko vladno večino sprejel zakon o gradnji železniške povezave med Budimpešto in Beogradom. Zakon med drugim vsebuje, da so vse pogodbe in dokumenti v zvezi z investicijo tajni za obdobje desetih let. Gre za največjo infrastrukturno naložbo zadnjih časov na Madžarskem, ki naj bi stala po sedanjih podatkih 1000 milijard forintov (prb. 10 milijard evrov), vložena sredstva naj bi se vrnila v 130-ih letih. Država bo zagotovila 15 odstotkov vseh sredstev, ostali del (85 %) bodo finansirali iz kitajskih kreditov. Investicija se šteje kot javna naložba nacionalnega pomena, dokumente v zvezi z njo so razglasili za tajne zaradi zunanjepolitičnih in zunanjegospodarskih interesov države.

V razpravi o zakonu je vladna stran pomembnost projekta utemeljevala s tem, da je imela država do zdaj zaradi svoje geopolitične lege le obrobno vlogo, z izgradnjo železniške povezave bo pridobila na prednosti, saj lahko postane Budimpešta logistično središče. Ob tem so izpostavili, da gre za zeleni projekt vlade, ki naj bi ga zaradi klimatskih sprememb podpirala tudi opozicija. Opozicijski poslanci zakona niso podprli, saj menijo, da investicija ni v interesu madžarskih ljudi, prednost bo pomenila le Kitajski, ki bo z njo pridobila referenčno naložbo v Evropi. Socialisti ne razumejo, zakaj se država zadolžuje in zakaj izvaja naložbe s kitajskimi in ruskimi krediti, zakaj ne v sodelovanju z državami, s katerimi smo v istih povezavah.

Tak je vejn dano bilau

Eržika Merkli ali kak go vsikši doma pozna v Slovenskoj vesi, Žeža, sploj dosta stari kejpov ma, cejli sto je puni grato, gda smo

- Na tom kejpji se lüstvo vidi, stero gor po pauti de, sto so tau? »Tau nišo gostüvanje moglo biti, samo stari pa mali je kejp pa se

Žeža z mužaum Kalmanom, steri nama je pomagao spoznati lidi na stari kejpaj

je začnili gledati. Istina, skur vsi kejpji so od moža starišov pa od stari starišov, zato ka ona je prišla k taumi rami, k Zvonarini kak sneja. Zavolo tauga je dostakrat nam na pomauč prišo mauž Kalman, da smo pri ništrni kejpaj veznili, da smo nej vedli, ka ali sto je na kejpji. - Eržika, med tejmi, ka si je zdaj vöodebrala, steri je najstarejši kejp?

»Vejn te, gde lüstvo snejg odmetava, te mora biti najstarejši. Prvin je tak bilau, gda je velki snejg zapadno, te je lüstvo vküper šlau pa so tak poštuje spucali. Na taum kejpji se tō nika tašo vidi ali je pa nekek mrau pa proto graubišča odmetavajo. Prvin se je snejg vsigdar tak odmetavo, še te tō, gda sem dja v šaulo odla. Zdaj že tašo nega, gnauk zato, ka nega snega, drügo pa tau, ka bi ranč nej najšo lüstvo.«

- Eržika, vi ste se doma kak zvali po iži?

»Mi smo doma Gazdini bili, nas so tak zvali, tū, gde so od moža stariške bili, te ram se je pa tak zvau, ka Zvonarini. Zato ka oča od moža je zvonijo v cerkvi, otec so te dobili ime. Dja od tistogamau tū živem, ka sem se oženila, zato vse tiste kejpje, gda sem mlaše bila, tam doma, vrkar na brejgi mam.«

sploj ne vidi sto so na kejpji. Ranč te so je dolavzeli, gda se pred gasilskim daumom šetajo, prvin

Slovejncarski regruti, med njimi Žežin tast (sedi prvi z lejeve)

je tau fejest šega bila, gda so se ženili, ka so edno tašo povorko napravili.«

- Tū pred nami je še eden taši kejp, gde možki sedijo z glažom v rokej, sto so tej?

»Eden med tejmi možkimi je moj dejdak, drügi je njegvi brat, te Delaš pa te še tam sedi Janžona oča tō, drüge ne poznam. Tau je nin vanej pred krčmov, gde možki sedijo, počivajo pa malo pidjejo.«

- Sto se ženi na tom starom kejpji?

»Tau so od mojoga moža stariške, cejla famijlija pa vsi sausedje so na kejpji, ka so kaulakvrat bili. Tau je nikak po bojni moglo

biti, če dobro vejn, te leta 1947. Gvüšno ka nikak tak moglo biti, zato ka Kalmana oča, gda je drüga bojna bila, te je on sodak bijo. Odo je na fronti pa bijo je v Rusuškem pri Doni tō, odkec je samo malo lüstva domau prišlo, on je bijo eden med njimi pa iz vesi še eden možak, Monek. Te bi fertig bijo, če bi moj tast (após) njema nej pomagao, s krumplici ga je krmo, tak je te nikak malo k sebi prišo, ka je domau leko prišo.«

- Te je tast dosta pripovejdo od tauga, kak je bilau na fronti pri Doni?

»V cejlo življenji je od tauga nika nej gučo, samo tistiva dva tjedna prvin, kak je mrau. Te se je prijio pa cejlo vse je dolagučo, kak je tam bilau, kak so oni trpeli. Zato so se štirideset lejt stari ženili, ka so nej doma bili. Je eden taši tjejp, gde so dolavzeti, gda so regeruti bili pa dje taši tō, gde so že v sodočkom gvanti, tau je še pred tistim bilau, ka so je v bojno odpelali.«

- Tau je že doma dolavzeto, gda je zabadanje bilau, nej?

»Na tom tjejpji se že moj mauž tō vidi, tam naokrajmi tisti mali sejri je on. Prvin je zabadanje velko delo bilau, najbola te, gda je srmaštv bilau. Pri nas so šiški (svinje) vsigdar bili, zdaj šest lejt, ka več nejnamo. Mladina neške djesti mesau, žir pa tašo, ka je masno, te je pa nej vredno šiške krmiti. Zdaj si v bauti vsigar telko tjüpimo, ka nam trbej, pa tau je te vsigdar friško.«

- Najšli smo eden družinski tjejp tō, sto vse so dolavzeti?

»Moža Kalmana oča, mati pa nejgvi brat, leko ka potistim, gda je prvo prečiščavanje bilau. Zato ka taši tjejp tō mam, gde so mlajši dolavzeti z gosapudom Lajošom Markovičom, pa tau je nikak te moglo biti.«

- Na tom je pa že vašo zdavanje, če dobro vidim.

»Te tjejp je že fotograf Tanai redo v Varaša, te so še samo črno-bejli tjejpji bili. Tau je bilau leta 1976, januarja, potejn ka sva se müva zdala, za edno leto je moj oča mrau, te je štirideset lejt star

bijo. Gda bi ga najbola trbelo, ka bi nam pomagao, te ga več nej bilau. Te bi gvüšno ka nej tū ostali v taum starom rami, te bi zidali.

Moja mati je tō nalečena bila, samo se je bodjala, zato ka moj brat je te še samo dva ali tri mejsece stari bijo, pa te tak je ostala

Vejndrik najstarejši kejp: tak so lidgé vküper snejg razmetavali

Zdavanjski kejp tasta pa tašče

Istina, zdaj že dobro, zato ka zdaj smo se že vcujvzeli, ka smo pri poštij, gde telko autonov vozi.

doma. Od moža stariške so že tō spatjivani bili, samo on je še tō mali bijo pa te tak so oni tō ostali.

Prvo prečiščavanje moža Kalmana, za mlajši števanovski župnik Markovič

Mena je sprvoga bilau fejest špajso, gda sem dola z brega prišla.« - Sto je tau, sto pri tom lejpom avtoni stoji?

»Tau je moja tetica, stera je v Meriko odišla petdesetšestoga leta.

Vejn je tau tak moglo biti, tak je nama dano bilau z možaum, ka müva tū ostaneva.«

(Kejp na 1. strani: Zdavanjski kejp Eržina pa Kalmana.)

Karči Holec

KONJI SRMAKA GÉLYI JÁNOSA

Gazda je v štali oprvim zlati šinjek Bokrosa s panklikami od zeleni listov okinčo, te je nupsleu črne vlasé Tündéra, po tistom pa eške vsikšoma drügoma v redej.

Štirge čedni konji razméjo tau parado ... na cügleg jim zvonce obešavajo ... vrnau tak kak lani v etom cajti, gda so k rami pripelali lepo mlinarsko dovico Vér Kláro. Tak gizdavo mečejo svoje šinjeke, kak liki bi najmenje od podžipana konji bili ...

Depa, če bi bili konji od samoga nadvor žipana ino bi je z raužinim listkem z zlate klonje krmili, pa bi je z vodaup gózonškoga svetoga stüdenca napajali, bi jim nej tak dobro šlau kak liki pod rokami Gélyi Jánosa.

Sam je gorrano vse štiri, pred njegvimi očami so gorzrasli v takše čüde, un je je z veukov, lübezni-vov pazkov česo, njini oves je zépro pa eške prerešeto, prva kak jim ga je dau, s sená pa autave jim je vöpaubro falate z lagvim žmajom, vzimi je je s toplov kocov pokrivo, vleti pa je je püsto plavati v vodej, eške küšüvo je je, gda so eške žrebički bili. Zdaj je več ne küšüje, vej je pa sneja k rami prišla, vrnau tista stara lübrica, štera je že gnauk bila od nekakoga drügoga, de je pa od drüгим tó slatka postala ...

Zdaj je več ne küšüje, de bi pa eške itak žitek dau za nji, svoje štiri konje bi za šestnajset žrebcov s Csoltóna pa Bodoka nej dau.

Vej pa, če geste kaj veukoga na svejti, je tisto samo drtina prauti diki Csoltóna pa Bodoka. V devet županijaj vejo, v petdesetdvej županijaj pripovejdajo o lejpom tejli, tenki nogaj, lüšnom rbtí ino čüdivitnom šinjeki njini konjov.

Če nindrik eden veuki gospaud živé, pride k pavrom v Csoltó pa Bodok konje odebérat ino takšoga ipa se rado zgodi ... kak je stari Csillom Pál nekda raztomačo grofi z Beléda, gda se je sto ženiti, ka s tistoga zdavanja do sprtoletjta nika nede, vej je pa njegvo žrebe eške mlado pa na Péri Jánosa konjiča je tó eške rano áme dejvati; indrik po svejti pa nega takše živine.

... Zdaj pa že donk geste, Gélyi János se je na skrúma navčo vse njine čednije, ino tak gorrano svoje štiri žrebičke, ka cejli Csoltó pa Bodok z oprejtími lampami vöprileti, gda se prej vési pela, ino vsi blejdi gra-tajo od nevoškénosti.

... Gda je nupsleu njine vlasé, je na nji gordjau škéri tó. Edna štranga je tak zagüzana bila, ka go je komaj razvezo. Štirge ognjeni žrebci so nemerno tackali na svoji lejpi, tenki nogaj ino majütali sé pa tá z répi.

Dveri štale so bile oprejte, v nji se je pokazala lejpa sneja z redečimi licami - de je pa nej na pamet vzela Gélyi Jánosa: skrila sta ga Ráróna šinjek pa djasli.

János je tó nej na pamet vzeu ženo, depa go je za en malo že čüu vanej šaušnjati ... vtrgnjene rejči, štere je komaj razmo tačas, ka so do njega prišle.

Depa, s kom se pogučava?

»Povejte ma, ka na gostüvanje eške ge tó dém, liki po tistom ... eške ne vej, ka baude ...«

Tau so bile Kláre rejči, čisto je je čüu. Te pa je eden zamuknjeni glas med kršlanjom valas dau, što vej,

ka, nej je bilau razmeno. De je pa Kláre šuktivanje pá razmo.

»Dvej trnjovi rauži baudeta na moji prsaj, aj tam čaka... aj pri mlaki čaka.«

Jánosi so Ráróna cügli z rauk spadnili, rinki pa vauže so graubo zrogatali, de je pa tisto nej čüu ... nej je tisto poslušó.

Djenau pred 110 lejtami, 28. majuša 1910, je v Budimpešti mrau vogrski pisatel, novinar ino političar Kálmán Mikszáth - v našoj seriji vam v domanjof rejči nupokažemo njegve najbolje erične novele o Palócaj

»Če redečo raužo vó z rauk na poštijo ličim, te aj ostane, če bejlo, te aj pride.«

Gélyi János je komaj gornaravno štrtoga konja, tak ga je stisnilo v srce, roké so ma zaspale, vse je naaupek delo. Na njegvo dūšo se je spistilo kmično čütenje. Vej je pa že bilau, gda je té mili glas tak gučo!

Eh, norija! Aj ga rejči tó prestrašijo? Aj vidi senco od tistoga, šteri eške tejlo nema? Črnim mislim aj z bejlim lijenom posteje?

Mérno je vödpelo gornaravnane konje napajat. Klári je vrnau te edno drauvno stárko na dveri vösprevodila.

»Što je bila ta vrajža stara mati?« je pito mladi vert na pau za hejc.

»Vönekina stara, s cerkvene gase.«

»Ka pa je pri tebi iskala ta čalarica?«

»Po drožé je prišla sirauta.«

»Hm! Krü mejsijo gospá? ... No, ali zdaj se pašči, pripravi se, Klári! Včasik déva.«

Léka kaula so bila že vöpotegnjena z úte, namazana so stala na dvoriški, v ednoj minuti je nutvprego. Gor sta sela.

János je z bičom ščukno nad štirimi ognjenimi konji, šteri so kijali pa lecali, gda so se med drauvnim plesom napautili vó z dvoriška.

Lüčo je eden pogled na nji ino, kak je gledó té štiri lejpe glavé, štere so se gnauk spistile na prsi, drgauč pa se gizdavo zdignile, kak so se kuferni rinki lesketali pa blisketali na njini škéraj, kak so farbasti pankliki lejtali kauli njinoga tenkoga pojasa ino kak so železne podkve skoro vužgale zemlau pod njinimi nogami, se je njegvo srcé nadüvalo od radosti.

Kak dobro je, ka je té štiri konje nikoma nej audo, če rejsan so ga dostakrat prosili. Nej davnik sta Bodok pa Csoltó štiri gezero forintov vküppobrala, ka bi je

küpila pa je dojbujla na mejej.

Aj več ne rodi semen tiste njine baukše fajte.

De je pa njegvi pogled s konjov na gnauk spadno na lejpa bejla lica, bejle prsi ino na redečo pa bejlo trnjovo raužo na tisti bejli prsaj njegve žené.

Pravla je ... rejsan je tak pravla.

Gélyi János je zaščukno z bičom, štirge konji so leteli, tistiva dva naprej sta se zdigavala, lejpa žena je s svojov rokauv naredila drženco nad svojimi foliškimi očami, zamišleno je gledala krajino, una je tó letejla.

»Ranč sem nej brodila, ka me odpelaš, vej, ka tau ne včiniš rade vaule ... vej je pa klajfastim gezikom eške nej više prišlo o meni gučati, zvün toga pa ...«

Vér Klári je počakala, aj njeni mauž nika povej, nika pita, de je pa un tó samo krajino nastrgavo, tranki so leteli, mlake so se približavale, njina zelena voda se je blisketala kak špotlive oči, gledó je bregé v daljini, med šterimi so bile grabe kak liki oprejte mrtveče škrinje.

»Te sem pa eške na tau tó brodila, ka si se nalečüvo, ka prej zranje po gostüvanji pri Csillomaj zdravan na senje déš.«

Eške na tau je nikši valas nej dau Gélyi János. Aj samo eške bliže pride žena s svojimi trni.

»Ej, kak aklavi so gospaud gratali! Eške gučati se jim vnauža. Kak aj te bau, aj čüjem? Tam me njaš tisti čas ali me s sebov vzemeš?«

»Tam te njam,« je pravo lagve volé. »Gostüvanje tak ali tak tri dni trpi.«

Prišla sta do mlak. Po poštiji je drlancko Csipke Sándor v svojom tulipanastom manglini, s sveštejnim klabükom, ino se tak delo, kak liki bi se samo nejvedoč obrno na rogatanje kaul - če rejsan zemla tó čüti, če Gélyi Jánosa štirge erični konji prihajajo.

Ali koga zdaj brigajo konji! ... Obraz svoje žené nastrgava. Ni, kak se gi oči leskečejo, ni, kak je poglednila naravnana legéna, s kakšim želenjom, kak na skrúma pa na dugi je ličila svoj slatek pogled na njega.

... Depa joj, z njeni rauk je spadnila, pa je več nej na njeni prsaj, tista bejla trnjova rauža.

Njegve roké so zgüblale mauč ino furt bole pa bole spiščavale cügleg ... kak liki vöter, gda se pašči pa oblake nosi, tak naglo so leteli Gélyina konji; ranč so več nej konji, liki je je veuka brzina v edno črno peraut zmejsila, štera leti, leti po lufti ... Ranč so nej peraut, liki zbesnjena smrt!

»Smilénje, na pomauč! O, drži tiste cügleg!« kriči Vér Klári. »Tü je graba, joj, tam je tó eden vrtéu! ...«

»Aj te Baug kaštiga; depa gvüšno te kaštiga!«

»O, drži tiste cügleg, dragi moj mauž!«

Držo je, depa samo tačas, ka je vozeu razvezo. S svojimi lampami je dau znak, je sikno svojim konjom:

»Djé, Tündér! Ráró!«

Te je pa razvezane cügleg lüčo med šinjeka Bokrosa pa Villáma ...

*novelo »Szegény Gélyi János lovai« (1882)
na domanjof rejč obrno: -dm-
ilustracija: -mkm-*

»TAČAS, KA LISTKE DOJSPADNEJO, DO NAŠI SODACKE DOMA«

Do srejde 19. stoletja je Habsburška monarhija mejla veuko mauč v Evropi. V drugoj polovici stoletja pa so se pokazale njene slabosti: madžarsko revolucijo je leko samo z rusoškov pomočjav dojstrla ino je dosta bojn zgubila prauti tihinskim sodačijam tō. Gda

ki, na konjaj ali pri štūkaj, na maurdji so plavali bojni šifti. Avstro-ogrski sodacke so pa nej meli najbolje moderne škeri. Konservativen cesar *Franc Jožef* je prej tau tō pravo, ka so tanki »samo špile, štere se ne smejo nūcati, ka prestrašijo konje«, huzari pa so eške

s Francuzi ino Engleži, frontne linije na zahodi so zamrznile. Avstrijci so se čudivali, ka je na njino grajnco prišla cejla rusoska sodačija ino so tak mogli na gnauk gordržati Ruse ino obladata Srbe. Tau pa je nej šlau: 1 miljaun avstro-ogrski sodakov je spadnilo, bilau ranjeno ali prišlo v robstvo.

V bojni so največši kvar v lidaj naredili štūki, šteri so naglo ino daleč nesli, če rejsan so vsi sodacke nosili železne šisake. V zemlej so vōskopali strelske djarke, s šteri so z mašinskimi pūkšami »kosili« protivnike. Lūčali so granate, od šteri so neprijatelji mrlī, slejpi ali glūpi gratali. Začnili so nūcati bojni plin (gáz), s šterim sta dvej nevoli bili: vōter ga je leko nazaj prifudno, ali pa so protivnicke maske gordjali. V »Veukoj bojni« so oprvim nūcali tanke pa fligare tō.

Badva tabora sta se trūdila, ka aj bi vsikdar nauve rosage na svojoj strani v bojno potegnili. Törki so želejli revanšo prauti Rusom, zatok so staučili na nemško-avstrijsko stran. Taljanom je antanta obečala dosta nauve zemlé, zatok so zatajili svoje nekdešnje padaše ino nutstaučili prauti Nemcom ino Monarhiji. Pri reki Soči (Isonzó) na slovenskoj zemlej so se neprijatelji dugo ino krvavo bili. Gda se je za en malo Bolgarija tō pridružila centralnim silam, so vkūper že dojobladali Srbe. Romanarom je antanta ranč tak dosta zemlé (med drugimi cejlo Erdeljsko) obečala, de so pa zaman nutstaučili v bojno, so sodacke Monarhije brž vse do Bukarešte prišli.

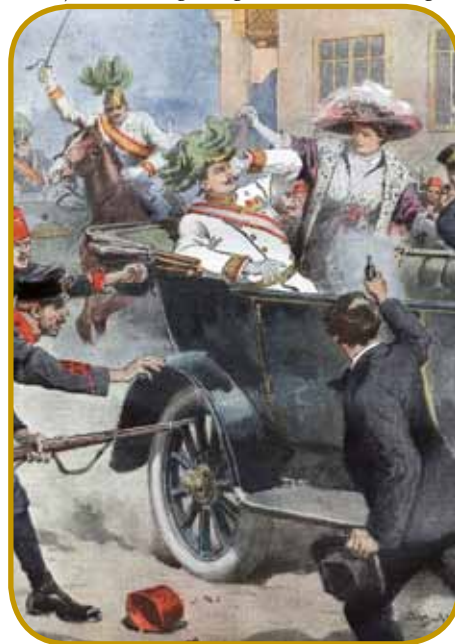
V geseni 1917 je na Rusoškom vōvdarila revolucija ino na začetki leta 1918 je tak vōvidlo, ka v bojni Nemci pa njini padaške gvineje. V marciju je ejkstra mēr podpisala Rusoska, majuša pa Romanarska. Če rejsan so Združene države Amerike (USA) v bojno že aprilu 1917 nutstaučile, se je njina mauč samo več mesecev

kisnej pokazala. Vleti 1918 je antantna sodačija prejkvdarila frontne linije na zahodi ino na Balkani, septembra so se prejkdali Bolgari, oktobra pa Törki. Gvūšno je gratalo, ka so centralne sile zgubile bojno. V štirilejtnoj moriji so v avstro-ogrsko sodačijo pozvali 8-9 miljaunov lūdi (od toga skoro 4 miljaune z Vogrskoga), tau

domovinskim čūtenjom pozdravili začetek bojne, za štero sta bili prej krivi Srbija ino njena padaškinja »barbarska« Rusoska. Leta 1916 so sodacke več nej tak slejpo vōrvali, od leta 1917 je bilau vsikdar več dezertacij ino rabuk. Doma so lidgé začnili kradniti gesti, delavci so na veuko štrajkali. Med organizatorami je bilau

dosta nekdešnji robov, šteri so na Rusoškom spoznali ideje komunizma.

Novembra 1916 je mrau cesar *Franc Jožef*, na tronuš je seu *Karol IV*. Menjši narodi so v parlamenti terdjali avtonomne krajine: edno za Čehe ino Slovačke, drugo pa za djužne Slave v Monarhiji. Političari v emigraciji pa so šli eške dale ino terdjali nauve, neodvisne rosage na mesti

Gavrilo Princip je Franca Ferdinanda leta 1914 na simboličen datum dojstrliu - 28. juniju je Vidovén, gda so leta 1389 Srbi zgubili prauti Törkom na Kosovom pauli (kejč Achilla Beltrama)

znamenūje, ka je kračši ali dugši čajt slūžo skoro vsikši moški med 18 in 53 lejtami starosti. En miljaun sodakov je spadnilo (600 gezero z Vogrske), 3 miljauni so bili ranjeni (1,4 miljauna z Vogrske) ino 2 miljauna sta prišla v robstvo (800 gezero z Vogrske).

Med bojnov je bilau vsikdar premalo delavcov, zaman so mogli delati bojni robi pa ženske tō. Na konci bojne so več samo polonje sildja pripauvali kak pred njauv, že leta 1915 pa so vpelali bone za krū. Pauv pa živino so rekvirerili (kūpili po naprejspisanoj, faloj cejni), v fabrikaj so skoro samo sodačke škéri rédili. Inflacija je sploj visika bila, vrejdnost plač je trnok spadnila. Najbole zbožno so živeli bojne dovce, siraute pa invalidi.

Mišlenje lidi je brž ovaško gratalo. Vleti 1914 so z veukim

stare Avstro-Ogrske.

V Englandi so januara 1918 eške mislili, ka je trbej vkūper držati Monarhijo ino v svoji erični »14 punktaj« je merkarnarski predsednik *Wilson* tō samo na avtonomijo narodov brodo. Do aprilu pa se je pokazalo, ka se avstro-ogrsko monarhija ne more modernizirati, zatok so se političari antante odlaučili, ka go na male falate raztrgajo.

Prva svetovna bojna med 1914 ino 1918 je bila do tistoga mau največša pa najbolje krvava bojna v zgodovini človečanstva. Na trej kontinentaj je v njej mrlau više 15 miljaunov lūdi. Kauli Pariža so v leti 1919, po bojni podpisali mēr, s šteroga pa je - zavolo nepravčnosti - za dvajsti lejt vōvdarila eške bole strašna, do gnes največša morija na svejti.

-dm-

Pri Doberdobi se je bilo dosta Porabski Slovincov tō (kejč Rudolfa Alfreda Högera)

so go leta 1871 z Nemškoga cesarstva vōnjali, se je njena vinešnja politika prauti Balkani obrnula. Osmanskoga imperija (tōrskoga rosaga) je vsikdar menje bilau v Evropi, tak je leko avstro-ogrsko monarhija leta 1878 prejkvzela Bosno in Hercegovino. Tau se je nikak nej vidlo Srbom.

Balkan si je želejla meti Rusoska ranč tak, zavolo té nevarnosti so se oprvim povezali Nemci ino Avstrijci, sledik pa so k njim cujprišli eške Taljanage (té rosage so zvali »centralne sile«, vej so pa bili na srejdī kontinenta). Pri protivnikaj sta se oprvim zbližali Rusoska ino Francuska, šterivi sta se končno zglijali z Englandom tō (tak se je rodila »srčna zveza« ali »antanta«).

Gda je Avstro-Ogrska leta 1908 k sebi zakapčila Bosno, je gratala situacija vsikdar bole vrauča. Badva tabora sta dosta penez aldūvala na nauve sodake ino sodačke škéri: leta 1914 je bilau v Monarhiji že 450 gezero sodakov, brž so pa leko nutpozvali vkūper 1,8 miljauna moškov.

Sodačije je dvaje fēle bilau: na zemlej so slūžili sodacke pejš-

itak od daleč vidne redeče-sive gvante nosili. Pravijo, ka je bila avstro-ogrsko sodačija vleti 1914 nej pripravljena na »Veuko bojno«.

Kak je bilau čakati, je »bečka s pūkšinim prajom« rejsan na Balkani gordūnila. Eden srbski dijak z Bosne *Gavrilo Princip* je 28. junija 1914 v Sarajevoni dojstrliu avstro-ogrskoga prestolonaslednika (trónörökös) *Franca Ferdinanda* ino njegvo ženo. Voditeli Monarhije so premišlavalī, ka bi včiniili: edni so steli včasik začniti bojno prauti Srbiji, drugi pa so brodili, ka je tau nevarno. Ništerni političarge so želejli prejkvzeti veuke krajine, drugi so brodili, ka leko duplanska monarhija na falate vrazmo spadne, če si preveč nauvi slavski rosagov prikapči. Svajūvanje sta odlaučila nemški cesar ino njegva vlada, šteriva sta terdjala, aj se bojna prauti Srbiji preci vōzglasi.

Nemško-avstrijski plani so bili takši: Monarhija gordrži rusosko sodačijo tačas, ka Nemci na zahodi brž dojobladajo Francuze, te pa vkūper dojbijejo Ruse. De so pa Nemci nej ladali

SPORED SLOVENSkih TELEVIZIJSKIH PROGRAMOV

OD 29. MAJA
DO 4. JUNIJA

PETEK, 29.05.2020, I. spored TVS

6.20 Kultura, Odmevi, 7.00 Dobro jutro, Poročila, 9.05 Izodrom, posebna oddaja za otroke, 10.00 Poročila, 10.05 Otroški program: Op! 11.25 Vem!, kviz, 12.00 Veliki slikarji na malem zaslonu: Dekle z bisernim uhanom in drugi zakladi muzeja Mauritshuis, britanska dokumentarna serija, 13.00 Prvi dnevnik, Šport, Vreme, 13.30 TV-izložba, 13.50 Divjina v srcu (VII.), britanska nadaljevanka, 14.40 Pasteur in Koch - boj proti mikrobom, francoska dokumentarna oddaja, 15.35 Najboljše počitnice na svetu, kratki igrani film, 15.55 Osvežilna fronta: Trap, oddaja za mladostnike, 16.20 Fina gospa (III.), angleška humoristična nanizanka, 17.00 Poročila ob petih, Šport, Vreme, 17.30 Cirkom Regional: Požar, koprodukcijska dokumentarna oddaja, 18.00 Kalimero: Zvezdni prepri, risanka, 18.15 Pujsa Pepa: Plavanje, risanka, 18.20 Vem!, kviz, 18.57 Dnevnik, Slovenska kronika, Šport, Vreme, 20.00 Slovenski pozdrav, narodnozabavna oddaja, 21.25 Na lepše, 22.00 Odmevi, Kultura, Šport, Vreme, 22.50 Kinoteka: Vod smrti, britansko-ameriški film, 0.55 Dnevnik Slovencev v Italiji, 1.20 Dnevnik, Slovenska kronika, Šport, Vreme, 2.15 Napovedujemo

PETEK, 29.05.2020, II. spored TVS

4.00 Info kanal, 6.00 Napovedujemo, 8.00 Otroški program: Op! 8.30 Videotrak, 9.00 Obzorja duha: Etika in živali, 9.35 Sveta maša, posnetek iz mariborske stolnice, 10.30 Dobro jutro, 12.00 Izodrom, posebna oddaja za otroke, 12.55 Otroški program: Op! 13.15 Prislunimo tišini, 13.40 O živalih in ljudeh, izobraževalno-svetovalna oddaja, 14.05 Na vrtu, izobraževalno-svetovalna oddaja, 14.30 Prifarska desетка, jubilejni koncert Prifarskih muzikantov s prijatelji, 16.15 Zmage so doma: Nogomet - FIFA SP 2018: Hrvaška : Anglija, polfinale, 18.45 Migaj z nami, oddaja za razgibano življenje, 19.00 Otroški program: Op! 19.30 Osvežilna fronta: Trap, oddaja za mladostnike, 20.00 Mož z imenom Ove, švedski fim, 22.00 Koncert doma, 22.40 Nenavadni obredi: Krog življenja, britanska dokumentarna serija, 23.30 Videotrak, 0.05 Info kanal

SOBOTA, 30.05.2020, I. spored TVS

6.10 Kultura, Odmevi, 7.00 Otroški program: Op! 10.45 Osvežilna fronta: Matura, 11.10 Ugriznimo znanost: 10 let raziskovanja veselja, oddaja o znanosti, 11.40 Tednik, 12.40 Kaj govoriš? = So vakeres? 13.00 Prvi dnevnik, Šport, Vreme, 13.25 O živalih in ljudeh, izobraževalno-svetovalna oddaja, 13.50 TV-izložba, 14.05 Zadnja beseda! - izbor, 15.00 Skrivnosti človeškega telesa: Rast, britansko-ameriška dokumentarna serija, 15.55 Ekipa Bled, slovenska nadaljevanka, 16.30 Na vrtu, izobraževalno-svetovalna oddaja, 17.00 Poročila ob petih, Šport, Vreme, 17.20 Duhovni utrip, 17.50 Slovenski magazin, 18.10 Ozare, 18.20 Ambienti, 18.50 Pujsa Pepa: Pisarna očija pujsa, risanka, 18.57 Dnevnik, Sobotni dnevnikov izbor, Utrip, Šport, Vreme, 20.00 Joker, kviz, 20.55 Kaj dogaja? Z Jonasom, 21.25 Kraljica Elizabeta II., ameriška dokumentarna oddaja, 22.20 Poročila, Šport, Vreme, 22.40 Sedmi pečat: Hladna vojna, koprodukcijski film, 0.15 Dnevnik Slovencev v Italiji, 0.40 Dnevnik, Sobotni dnevnikov izbor, Utrip, Šport, Vreme, 1.35 Napovedujemo

SOBOTA, 30.05.2020, II. spored TVS

4.00 Info kanal, 6.00 Videotrak, 7.00 Najboljše jutro, 9.00 Pričevalci: Roza Pavlin Kihler, 11.15 Koncerti za mlade, glasbeno-izobraževalna serija L. Bernsteina, 12.10 Fina gospa (II.), angleška humoristična nanizanka, 12.40 Fina gospa, angleška humoristična nanizanka, 13.10 Švicarija, dokumentarni film, 14.00 Pesem Evrovizije: Najboljših 25, 15.00 Pesem Evrovizije: Evropa, prižgimo luč!, 17.00 Ita Rina: Filmska zvezda, ki je zavrnila Hollywood, dokumentarni film, 17.55 Košnikova gostilna, 19.00 Videotrak, 20.00 Rdeči pes Modri, avstralski film, 21.30 Zvezdana, 22.30 Nenavadni obredi: Iniciacije, britanska dokumentarna serija, 23.20 Koncert skupine Niet - Bil je maj, 0.30 Videotrak, 1.30 Info kanal

NEDELJA, 31.05.2020, I. spored TVS

7.00 Živ žav, otroški program, 9.15 Govoreči Tom in prijatelji: Volite Toma!, risanka, 9.30 Kozmo: Zlata medalja, belgijska otroška nanizanka, 9.55 Prenos slovesnega bogoslužja iz Vatikana, 11.40 Ozare, 11.45 Obzorja duha, 12.05 Ljudje in zemlja, izobraževalno-svetovalna oddaja, 13.00 Prvi dnevnik, Šport, Vreme, 13.25 Slovenski pozdrav, narodnozabavna oddaja, 14.45 Na lepše, 15.15 Dekle po imenu Varpu,

dansko-finski film, 17.00 Poročila ob petih, Šport, Vreme, 17.20 Vikend paket, 18.40 Muk: Glasbila rastejo na drevesih, risanka, 18.57 Dnevnik, Politično s Tanjo Gobec, Zrcalo tedna, Šport, Vreme, 20.00 Otilie von Faber-Castell: pogumna ženska, nemška nadaljevanka, 20.50 Intervju, 21.35 Poročila, Šport, Vreme, 22.00 Mesto svetlobe, dokumentarni film, 23.10 Operne arije: Baritonist Robert Vrčon (G. Verdi: Othello, Recitativ in arija Jaga), 23.30 Dnevnik Slovencev v Italiji, 23.55 Dnevnik, Politično s Tanjo Gobec, Zrcalo tedna, Šport, Vreme, 0.45 Napovedujemo

NEDELJA, 31.05.2020, II. spored TVS

4.00 Info kanal, 6.00 Napovedujemo, 6.30 Videotrak, 7.30 Duhovni utrip, 7.55 Koda, 8.30 Glasbena matineja, 10.00 Fina gospa, angleška humoristična nanizanka, 13.15 Ambienti, 13.45 Mogočni Misissippi, potopis, 14.30 Zmage so doma: Nogomet - FIFA SP 2018: Francija : Hrvaška, finale, 16.25 Silence: Iz novega sveta, koncert za nabito prazno dvorano, 17.05 To ni bila nobena pesem, to je bila ena sama ljubezen, dokumentarni film, 18.05 Valentina Turcu in Leo Mujić: Nevarna razmerja, solisti in ansambel Baleta SNG Maribor, 19.00 E. Clug: Tango, plesna predstava Baleta SNG Maribor, 20.00 Razkriti Julij Cezar, britanska dokumentarna oddaja, 21.00 Žrebanje Lota, 21.10 Pavarotti: Neskončno čustvo, koncert iz veronske arene, 22.50 Vikend paket, 0.05 Zvezdana, 0.55 Kaj dogaja? Z Jonasom, 1.25 Videotrak, 2.25 Info kanal

PONEDELJEK, 01.06.2020, I. spored TVS

6.30 Utrip, Zrcalo tedna, 7.00 Dobro jutro, Poročila, 9.05 Otroški program: Op! 10.00 Poročila, 10.05 Izobraževalna oddaja, 11.10 TV-izložba, 11.25 Vem!, kviz, 12.00 Veliki slikarji na malem zaslonu: Goya - podobe iz mesa in krvi, britanska dokumentarna serija, 13.00 Prvi dnevnik, Šport, Vreme, 13.30 TV-izložba, 13.50 Divjina v srcu (VII.), britanska nadaljevanka, 14.40 Vladivostok, novi ruski eldorado, francoska dokumentarna oddaja, 15.35 Otroški program: Op! 16.20 Fina gospa (III.), angleška humoristična nanizanka, 17.00 Poročila ob petih, Šport, Vreme, 17.25 New neighbours - Novi sosede: Daniellina izbira, dokumentarna serija, 17.55 Na kratko: Prokrastinacija, 18.00 Malčki: Vreme, risanka, 18.20 Vem!, kviz, 18.57 Dnevnik, Slovenska kronika, Šport, Vreme, 20.00 Tednik, 21.00 Studio City, 22.00 Odmevi, Kultura, Šport, Vreme, 22.50 Umetni raj, 23.30 Glasbeni večer, 0.25 Dnevnik Slovencev v Italiji, 0.50 Dnevnik, Slovenska kronika, Šport, Vreme, 1.45 Napovedujemo

PONEDELJEK, 01.06.2020, II. spored TVS

4.00 Info kanal, 6.00 Napovedujemo, 10.50 Videotrak, 11.40 Dobro jutro, 13.10 Obzorja duha: Cerkev je ženska, 13.30 Dokumentarna oddaja, 14.05 Na lepše, 14.55 Ljudje in zemlja, izobraževalno-svetovalna oddaja, 15.55 Kolesarstvo - svetovno prvenstvo: cestna dirka, povzetek 2019, 17.50 Dokumentarna oddaja, 18.50 50 knjig, ki so nas napisale: 57. št. Nove revije, 19.00 Nogomet, evropska liga, magazin, 20.00 Mogočne ladje: Velika jezera, potopis, 20.55 Dediščina Evrope: Brecht, koprodukcijska nadaljevanka, 22.40 Koncert doma, 23.25 Savdov dvor, britanska dokumentarna serija, 0.20 Videotrak, 0.55 Info kanal

TOREK, 02.06.2020, I. spored TVS

6.20 Kultura, Odmevi, 7.00 Dobro jutro, Poročila, 9.05 Otroški program: Op! 10.00 Poročila, 10.05 Izobraževalna oddaja, 11.05 TV-izložba, 11.25 Kuharija na kubik: Dunajski zrezek in Sacher torta, kuharska oddaja, 12.00 Veliki slikarji na malem zaslonu: Manet - portretiranje življenja, britanska dokumentarna serija, 13.00 Prvi dnevnik, Šport, Vreme, 13.30 TV-izložba, 13.50 Divjina v srcu (VII.), britanska nadaljevanka, 14.40 Utrujeno Sredozemlje, francoska dokumentarna oddaja, 15.35 Otroški program: Op! 16.20 Fina gospa, angleška humoristična nanizanka, 17.00 Poročila ob petih, Šport, Vreme, 17.30 Koda, 18.05 A več, koliko te imam rad: Odleti domov, risanka, 18.25 Vem!, kviz, 18.57 Dnevnik, Slovenska kronika, Šport, Vreme, 20.00 Zadnji tango v Halifaxu (V.), britanska nadaljevanka, 20.55 Slepo plezanje, dokumentarni film, 22.00 Odmevi, Kultura, Šport, Vreme, 22.50 Spomini: Zora Konjajev, 1. del, dokumentarna oddaja, 0.30 Dnevnik Slovencev v Italiji, 0.55 Dnevnik, Slovenska kronika, Šport, Vreme, 1.50 Napovedujemo

TOREK, 02.06.2020, II. spored TVS

4.00 Info kanal, 6.00 Napovedujemo, 11.00 Videotrak, 11.30 Dobro jutro, 13.20 Umetni raj, 13.50 Dokumentarna oddaja, 15.00 Joker, kviz, 16.00 Kolesarstvo - svetovno prvenstvo: cestna dirka, povzetek 2019, 16.55 Judo - evropsko prvenstvo, povzetek 2019, 17.50 Dokumentarna oddaja, 18.50 50 knjig, ki so nas napisale: Simon Gregorčič: Poezije, 19.00 Koncert doma, 20.00 Internet vsega, kanadska dokumentarna oddaja, 20.50 Annie Hall, ameriški film, 22.30 Koncert doma, 23.10 Kaj govoriš? = So vakeres?, 23.25 Videotrak, 0.00 Info kanal

SREDA, 03.06.2020, I. spored TVS

6.20 Kultura, Odmevi, 7.00 Dobro jutro, Poročila, 9.05 Otroški program: Op! 10.00 Poročila, 10.05 Izobraževalna oddaja, 11.10 TV-izložba, 11.25 Kuharija na kubik: Svinjska pečenka in jabolčni zavitek, kuharska oddaja, 12.00 Veliki slikarji na malem zaslonu: Jaz, Claude Monet, britanska dokumentarna serija, 13.00 Prvi dnevnik, Šport, Vreme, 13.30 TV-izložba, 13.50 Divjina v srcu (VII.), britanska nadaljevanka, 14.40 Črne solze morja - smrtonosna zapuščina ladijskih razbitin, nemška dokumentarna oddaja, 15.35 Male sive celice: Zaključek sezone, 16.20 Fina gospa, angleška humoristična nanizanka, 17.00 Poročila ob petih, Šport, Vreme, 17.30 Družbeni fenomeni: Trajnostna moda, 17.55 50 knjig, ki so nas napisale: Fran Milčinski: Butalci, 18.00 Čarli in Lola: Res se grozno slabo počutim, risanka, 18.20 Vem!, kviz, 18.57 Dnevnik, Slovenska kronika, Šport, Vreme, 20.05 Film tedna: Pasti popolnosti, izraelski film, 22.00 Odmevi, Kultura, Šport, Vreme, 22.50 Panoptikum, 23.50 Družbeni fenomeni: Trajnostna moda, 0.20 Dnevnik Slovencev v Italiji, 0.45 Dnevnik, Slovenska kronika, Šport, Vreme, 1.40 Napovedujemo

SREDA, 03.06.2020, II. spored TVS

4.00 Info kanal, 6.00 Napovedujemo, 11.05 Videotrak, 11.35 Dobro jutro, 13.30 Koda, 14.20 Ambienti, 14.50 Vikend paket, 16.15 Formula E - 4. dirka, posnetek, 17.10 Gorsko kolesarstvo - svetovno prvenstvo, povzetek 2019, 18.05 Dokumentarna oddaja, 19.00 Koncert doma, 20.00 Nismo pozabili na vas! Baletni plesalci SNG Opere in baleta Ljubljana in Društvo baletnih umetnikov Slovenije, prenos baletnega koncerta iz SNG Opere in baleta Ljubljana, 21.00 Žrebanje Lota, 21.15 Moje mnenje, 22.05 Deklina zgodba (II.), ameriška nadaljevanka, 23.05 Koncert doma, 23.50 Videotrak, 0.25 Info kanal

ČETRTEK, 04.06.2020, I. spored TVS

6.20 Kultura, Odmevi, 7.00 Dobro jutro, Poročila, 9.05 Otroški program: Op! 10.00 Poročila, 10.05 Izobraževalna oddaja, 11.10 TV-izložba, 11.25 Kuharija na kubik: Ričet, kuharska oddaja, 12.00 Veliki slikarji na malem zaslonu: Renoir - občudovan in preziran, britanska dokumentarna serija, 13.00 Prvi dnevnik, Šport, Vreme, 13.30 TV-izložba, 13.50 Divjina v srcu, britanska nadaljevanka, 14.40 Kraljica Elizabeta II., ameriška dokumentarna oddaja, 15.35 Otroški program: Op! 16.20 Fina gospa (IV.), angleška humoristična nanizanka, 17.00 Poročila ob petih, Šport, Vreme, 17.30 Ugriznimo znanost: 10 let iskanja energije prihodnosti, oddaja o znanosti, 17.55 Na kratko: Globalizacija, 18.00 Dinotačke: Kar je bilo okroglo, risanka, 18.20 Vem!, kviz, 18.57 Dnevnik, Slovenska kronika, Šport, Vreme, 20.00 Tarča, Globus, Točka preloma, 22.00 Odmevi, Kultura, Šport, Vreme, 22.50 Osmi dan, 23.25 Dediščina Evrope: Brecht, koprodukcijska nadaljevanka, 1.05 Ugriznimo znanost: 10 let iskanja energije prihodnosti, oddaja o znanosti, 1.35 Dnevnik Slovencev v Italiji, 2.00 Dnevnik, Slovenska kronika, Šport, Vreme, 2.55 Napovedujemo

ČETRTEK, 04.06.2020, II. spored TVS

4.00 Info kanal, 6.00 Napovedujemo, 11.00 Videotrak, 11.30 Dobro jutro, 13.20 Družbeni fenomeni: Trajnostna moda, 13.45 Dokumentarna oddaja, 14.55 Slovenski pozdrav, narodnozabavna oddaja, 16.25 Formula E - 5. dirka, posnetek, 17.20 Evropske igre - vrhunci, 18.00 Dokumentarna oddaja, 19.00 Koncert doma, 20.00 Menoniti, skrivnostna skupnost na koncu sveta, francoska dokumentarna oddaja, 20.55 Krvava svatba, francoska nadaljevanka, 21.50 Avtomobilnost, 22.20 Ambienti, 22.50 Koncert doma, 23.35 Moj klasični hit: Robert Friškovec, 23.40 P. I. Čajkovski: Labodje jezero, črni labod (Rita Pollacchi, Petar Dorčevski), 23.50 Slovenska jazz scena: Trenutki z Jožetom Privškom - Big band RTV Slovenija in Nina Strnad, 0.40 Videotrak, 1.10 Info kanal

Zaradi epidemije smo izolirani drug od drugega in smo zaprti v svoje domove. Kljub temu smo še zmeraj misleči, čustveni in ustvarjalni ljudje. Pozivamo vas, da pripravite fotografije, kratek video posnetek ali narišete kar koli, kar vas obdaja (predmeti, živali, rastline, pokrajina, itd.), s čimer se najraje ukvarjate ali v čemer ste najbolj talentirani (petje, ples, šport, kuhanje, itd.). Poziv velja za vse generacije.

Fotografije in poslikane risbe (največ 3) pošljite v pdf ali jpg obliki, video posnetke v dolžini največ 3 minut na naslednja e-mail naslova: biserka.bajzek@gmail.com, nikoletta.vajda@gmail.com

Pripišite tudi vaše ime in priimek ter starost ali razred.

Vaše posnetke čakamo do 12. junija 2020.

Najboljša dela bomo nagradili s praktičnimi nagradami.

Vaša dela bomo objavili na spletni in facebook strani Zveze Slovencev na Madžarskem.

Avtorji posnetkov se strinjate z objavo poslanih del in osebnih podatkov za potrebe promocije projekta.

SPLETNE POGAČE

V okviru projekta SIHU190 ETHOS LAND - Vzpostavitev mreže družbeno odgovornih turističnih ponudnikov - je 13. maja potekala delavnica preko spleta z naslovom »Ostani doma«. V organizaciji projektnega partnerja Nap Harmata iz Galamboka

so se pekle pogačice z bučnimi semeni. Vabilo smo delili preko facebook-a in prijavljene gospodinje so dobile recept ter povezavo za vzpostavitev online stika. Na podlagi navodil in po izmenjavi izkušenj so se pogačice tudi spekle. Gospodinje so

bile zelo iznajdljive. Če jim je zmanjkala kakšna sestavina, so jo hitro nadomestile s kakšno drugo (mleko z jogurtom, bučna semena s sezamovimi semeni, sirom ali celo z zeljem). Kolegica

Viktorija Hanzsek (RASK) je tudi sodelovala od doma. Mi pa, ki smo dogajanje spremljali iz pisarne, smo skoraj čutili dišave, in so se nam nabrale slin v ustih.

Ildiko Windisch

www.radiomonoster.hu

SLOVENCIL.HU

porabje.hu

Porabje

TEDNIK
SLOVENCEV NA MADŽARSKEM

Izhaja vsak četrtek
Založnik:
Zveza Slovencev na Madžarskem
Za založnika:
Andrea Kovács

Glavna in odgovorna urednica
Marijana Sukić
Naslov založnika in uredništva:
H-9970 Monošter,
Gárdonyi G. ul. 1.;
tel.: 94/380-767;
e-mail: porabje@gmail.com
ISSN 1218-7062

Tisk:
TISKARNA DIGITALNI TISK D.O.O.
Lendavska 1; 9000 Murska
Sobota; Slovenija

Časopis podpirajo: Državna slovenska samouprava, Urad predsednika vlade, oddelek za narodnosti, Zveza Slovencev na Madžarskem in Urad vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu. Naročnina: za Madžarsko letno 2.600 HUF, za Slovenijo 22 EUR. Za ostale države 52 EUR ali 52 USD. Številka bančnega računa: HU75 11747068 20019127 00000000. SWIFT koda: OTPVHUHB